

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף ב'

משנה. דיני ממונות נידונים בבית דין של שלשה דיינים, וכן דיני גזילות וחבלות נידונים בשלשה דיינים, וכן דיני נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה. ואף האונס והמפתה נידונים בשלושה, ולדעת רבי מאיר אף המוציא שם רע נידון בשלשה. אך לדעת חכמים מוציא שם רע נידון בבית דין של עשרים ושלושה מפני שיש בו דיני נפשות, ודיני נפשות יתבאר במשנה לקמן שניידונים בכ"ג.

דיני מכות נידונים בשלשה, ומשום רבי ישמעאל אמרו שניידונים בעשרים ושלושה.

עיבור החדש נידון בשלשה, ועיבור השנה לדעת רבי מאיר בשלושה, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה. ואם גמרו בשלושה מעוברת.

וסמיכת זקנים על פר העלם דבר שמביאים הציבור שחטאו בשוגג, וכן עריפת עגלה ערופה, לדעת רבי שמעון בשלשה ולדעת ר' יהודה בחמשה.

החליצה של אשה שמת בעלה בלא בנים ויש לו אח, וכן מיאונים של קטנה שאביה קידש אותה בשלשה, ופדיון פירות של נטע רבעי ושל מעשר שני שאין דמיהם ידועים כגון שהרקיבו ולא מוכרים פירות בדומה להם, נידונים בשלשה.

ופדיון ההקדשות בשלשה, והערכין המטלטלים בשלשה, ור' יהודה אומר שצריך שיהיה אחד מהן כהן. והקרקעות שהוקדשו, כדי לפדותן צריך תשעה וכהן, וכן אדם שהעריך עצמו ואמר דמי עלי להקדש, דינו כיוצא בהן שצריך ט' וכהן להעריכו.

דיני נפשות נידונים בבית דין של עשרים ושלושה, ולכן שור הרובע ובהמה הנרבעת נידונים בעשרים ושלושה שנאמר "והרגת את האשה ואת הבהמה", ונאמר "ואת הבהמה תהרוגו".

שור הנסקל נידון בעשרים ושלושה שנאמר "השור יסקל וגם בעליו יומת", כמיתת בעלים כך מיתת השור, וכפי שמיתת אדם היא בכ"ג, כך מיתת השור בכ"ג.

הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים ושלושה, אך רבי אליעזר אומר שכל הקודם להורגן זכה אפילו בלא בית דין. ורבי עקיבא אומר שמיתתן בעשרים ושלושה.

אמנם ישנם כאלו שניידונים רק בבית דין של שבעים ואחת, ומפרטת המשנה, שאין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות של בית המקדש אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין עושים סנהדריות לשבטים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין עושים עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

דין נוסף לגבי עיר הנדחת אומרת המשנה, שאין עושים עיר הנדחת בספר וכלומר בגבול, וגם אין עושים שלש ערים הסמוכות זו לזו כדין עיר הנדחת אבל עושין אחת או שתיים.

ואומרת המשנה שסנהדרין גדולה הייתה של שבעים ואחד, וסנהדרין קטנה של עשרים ושלושה. והמקור לזה שגדולה היא של שבעים ואחד מהפסוק "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל", ויחד עם משה על גביהם הם שבעים ואחת. אך דעת ר' יהודה שסנהדרין גדולה היא שבעים ולא שבעים ואחד.

ואומרת המשנה מה המקור לכך שסנהדרין קטנה היא של עשרים ושלושה, שנאמר "ושפטו העדה והצילו העדה", עדה שופטת ועדה מצלת הרי כאן עשרים, שהרי עדה הכוונה לעשרה, שנאמר על המרגלים "עד מתי לעדה הרעה הזאת" וחוץ מיהושע וכלב המרגלים היו עשרה.

וחוץ מאותם עשרים צריך שיהיו בסנהדרין קטנה עוד שלשה שנאמר "לא תהיה אחרי רבים לרעות", משמע שאלך אפילו אחרי המיעוט כדי להטות את הדין לטובה, ואם כך קשה שהרי נאמר "אחרי רבים להטות" ומשמע שרק אחרי רבים נלך להטות לטובה ולא אחרי המיעוט.

ולכן צריך לבאר שבא הפסוק לומר שלא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, אלא הטייתך לטובה יכולה להיות אפילו על פי אחד, אבל הטייתך לרעה צריכה להיות לכל הפחות על פי שנים, ולכן אם רוצים לפסוק לרעה על פי עדה שהיא עשרה וגם שיהיה עוד שניים צריך לכל הפחות בית דין של כ"ב כדי שיהיו י"ב מחייבים ועשרה מזכים.

עמוד ב'

אלא שאי אפשר שיהיה בבית דין כ"ב כי אז נמצא שיהיה הבית דין שקול וכלומר שיתכן שיחלקו חצי ממנו לפסוק חייב וחצי פטור, ואין עושים בית דין שיכול להיות שקול, כדי שתמיד יהיה הכרע לדין אחרי הרוב, ולכן מוסיפין עליהם עוד אחד וממילא הרי כאן עשרים ושלושה.

וכמה אנשים ידורו בעיר כדי שתהיה ראויה להושיב בה סנהדרין, לדעת תנא קמא מאה ועשרים, ולדעת רבי נחמיה מאתים ושלושים כדי שכל אחד מהדיינים יהיה כשרי עשרות על עשרה מהעיר.

גמרא. במשנה התבאר שדיני ממונות בשלושה, וכן גזילות וחבלות בשלושה, ושואלת הגמרא שהרי אף גזילות וחבלות כלולים במה שאמרה המשנה שדיני ממונות בשלושה, ומדוע הובא במשנה הדין של גזילות וחבלות בפני עצמם.

וביאר רבי אבהו שהמשנה באה לפרט ולבאר מהם דיני ממונות הנידונים בשלושה, שהם גזילות וחבלות שהם נידונים בשלושה. **אבל** דיני ממונות האחרים שהם הודאות והלוואות דינם שונה מדין גזילות וחבלות וכפי שיתבאר לקמן.

ומבארת הגמרא מדוע לא יכלה המשנה לומר רק דיני ממונות בשלושה, או רק דיני גזילות וחבלות בשלושה, **כיון** שאם המשנה הייתה אומרת רק דיני ממונות בשלושה, היה משמע שהכוונה שכל דיני ממונות דינם שווה, ולכן הדין של הודאות והלוואות שווה לדין של גזילות וחבלות.

ואם הייתה המשנה אומרת רק גזילות וחבלות, היינו יכולים לטעות ולומר שבאמת אף דין הודאות והלוואות שווה לגזילות וחבלות, אלא שהמשנה הביאה את הגזילות והחבלות כיון שבגזילות נאמרו הפסוקים שמהם לומדים שצריך שלושה דיינים. וחבלות אמרה המשנה כיון שהם דומים לגזילות אלא שהאדם חבל בגופו ולא בממונו של האדם.

ולמעשה התבאר שמה שאמרה המשנה דיני ממונות בשלושה הכוונה לגזילות וחבלות בלבד, ולא להודאות והלוואות, ומבאר ת הגמרא שאין הכוונה שבהודאות והלוואות לא צריך שלושה דיינים, שהרי אמר רבי אבהו עצמו לקמן ששנים שדנו דיני ממונות אפילו לדעת חכמים אין דיניהם דין, אלא אומרת הגמרא ששונים דיני הודאות והלוואות לגבי זה שאין צריך לדון בהם דיינים מומחים, אלא כל אדם יכול לדון בהם.

ושואלת הגמרא מהיכן לנו שלא צריך דיינים מומחים בהודאות והלוואות, הרי הדין שצריך ג' דיינים נאמר בדיני גזילות, ושם גם התבאר שצריך מומחים, וכלומר שהדיינים יהיו סמוכים שנטלו רשות מהנשיא לדון.

ואם אנו אומרים שכל הפרשיות שנאמרו שם בפרשת משפטים לגבי דיני ממונות הם מעורבות אחת עם השנייה, ולכן דין שנאמר באחת מלמד גם על השנייה, ממילא כפי שלומדים הודאות והלוואות מגזילות שצריך בהם ג' דיינים, גם לומדים שצריך בהם גם מומחים.

ואם נאמר שהפרשיות לא מעורבות אחת עם השנייה ודין שנאמר באחת לא נאמר בשנייה, הרי שגם הדין שצריך שלושה לא יהיה בהודאות והלוואות כי הוא נאמר בפרשת גזילות.

ועונה הגמרא שבאמת דעת רבי אבהו שהפרשיות כולם מעורבות אחת עם השנייה, ולכן מה שנאמר בגזילות מלמד אף על הודאות והלוואות שאף בהם צריך שלושה.

אלא שמה שאמר רבי אבהו שדין הודאות והלוואות שונה מדין גזילות וחבלות זה לגבי הדין שלא צריך בית דין מומחים בהודאות והלוואות, ומספיק אפילו שלושה הדיוטות.

וכפי שאמר רבי חנינא שמהתורה גם דיני ממונות וגם דיני נפשות צריכים דרישה וחקירה, וכלומר שצריך לשאול את העדים באיזה יום ובאיזו שעה הייתה ההלוואה. **ולומד** זאת רבי חנינא מהפסוק "משפט אחד יהיה לכם", שמשמע שכך יהיה אף בדיני ממונות,

אלא שלמרות זאת אמרו חכמים שדיני ממונות לא צריכים דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווים, על ידי שהמלווים לא ירצו להלוות להם כי יחששו שהעדים יכשלו בחקירתם והם יפסידו את ממונם.

ומאותה הסיבה גם לא צריך דווקא בית דין מומחים, כדי שלא תנעול דלת בפני לווים, על ידי שהמלווים לא ירצו להלוות להם כי יחששו שהם לא ימצאו שלושה דיינים מומחים לתבוע אליהם את הלווה.

